

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین «سعیدی – سعید افغانی»

۰۴ اپریل ۲۰۱۸

فرصت شش ساعته ملائکه را در امر توبه دست کم نگیرید

خواننده محترم!

قبل از همه باید گفت که دین مقدس اسلام و بخش مفاهیم در آن برای فهم بشر به شکل امثال دنیوی ارائه شده و این شباهت ها و پیمانه های دنیوی صرف و صرف برای فهم بشری می باشد.

نوعیت و کیفیت بخشی از مفاهیم و افاده ها مثلاً مفهوم وقت، وسایل نوشتن و کیفیت آن برای فهم بشری به نحوی ارایه می شود که بشر آن را بهتر درک کرده بتواند. چیزی که در نزد الله تعالی و امکانات لایتنهای وی به طرق و وسایل و کیفیت متفاوت از تصور ما انسانها مطابق خواست الهی عملی شده می تواند و عملی می شود.

به این ترتیب مطابق مستندات و نصوص صریح در دین مقدس اسلام فرشتگان نه تنها اعمال، بلکه نیت و قصد انسانها را هم درج دوسیه اعمال نامه انسانها می نمایند.

در حدیثی آمده است که فرشتگان حتی نیت و قصد، و آنچه در قلب بنی آدم است، و آنرا در قلب می گوید و آنچه نیت می کند که آن را انجام دهد، آن را نیز یادداشت و ضبط می دارند.

بنابر همین حکمت است که اگر انسان نیت نیک نماید ثواب این را هم کمائی می نماید، و اگر اراده و نیت بد به عمل آرد، با اراده کردن این نیت بد نیز مجازات می شود، زیرا نیت عمل قلبی است.

فرشتگان مأمور اند، از وقتی که یک انسان به سن بلوغ می رسد و تا زمانی که از دنیا رحلت می نماید، آنچه در دنیا از نیت و کردار و گفتار انجام داده همه آن را ثبت دوسیه صحایف اعمال می نمایند.

همراهی انسانها به دوفرشته:

قرآن عظیم الشان می فرماید: «إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ (۱۷) مَا يُلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (۱۸)» (سوره ق آیات ۱۷- ۱۸) (به خاطر بیارید هنگامی که دو فرشته راست و چپ که ملازم انسان هستند اعمال او را دریافت می دارند. هیچ سخنی را انسان تلفظ نمی کند مگر این که نزد آن فرشته ای که مراقب و آماده برای انجام مأموریت است.)

ملاحظه می نمائیم که: ملائکه «رقیب» و «عتید» از جمله دو فرشته هستند که هر کدام از اینها دارای وظایف خاص خویش اند.

مطابق تفسیر مفسرین: «رَقِيبٌ»؛ به معنای مراقب و «عَتِيدٌ»؛ به معنای کسی است که مهیای انجام کار است. حکمتی که در آیات متبرکه فوق به قوت آن ملاحظه می شود، اینست که ما انسانها، در قبضه قدرت پروردگار با عظمت هستیم، تکلیف ما روشن است، هیچ گونه افعال و اعمال، گفتار و حتی نیت و قصد قلبی ما از ذات پروردگار مخفی و پوشیده نمی ماند.

در ضمن قابل تذکر است که فحوای این آیت متبرکه درس بزرگی را برای انسان می آموزاند که انسان باید در زندگی خویش بیدار و هوشیار باشد و انسان باید به مسؤلیت های خویش جداً متوجه باشد که روزی آمدنی است که دوسیه و صحایف دقیق کارنامه های اعمال او به محکمه عدل الهی پیش کرده می شود و در مقابل اعمالی که ما در این دنیا انجام داده ایم از ذره ذره آن جوابگو خواهیم بود.

در این آیت متبرکه شیوه فوق العاده تربیتی برای انسانهای بیخبر و بی تفاوت، وجود دارد که از هوشیاری کار گرفته و به مثابه انسان متعهد و با تقوا در این دنیا زندگی نماید.

در مورد این که ملائکه «رَقِيبٌ» و «عَتِيدٌ» چه سخنان و اعمال انسانها را مورد یادداشت و ضبط قرار می دهند، موضوع قابل بحث و مذاکره در میان مفسرین است.

تعدادی از مفسرین بدین باور اند که این دو ملک همه گفتار و اعمال را ضبط و ثبت می دارند، حتی ناله ای را که دردمند در موقع درد سر می دهد! ولی هستند تعدادی از مفسرین که عقیده دارند این ملائکه تنها الفاظ خیر و شر و واجب و مستحب یا حرام و مکروه را می نویسند و کاری به مباحات ندارند. ولی از فحوای کلی آیت متبرکه طوری معلوم می شود که این ملائکه تمامی الفاظ و گفتار و اعمال انسانها را ثبت و ضبط می نمایند، بناءً انسان نباید تنها در اعمال محتاط باشد، بلکه باید در گفتار و کردار خویش هم توجه نماید که خداناخواسته در مزاح و شوخی های نا ثواب مورد مؤاخذه قرار گیرد.

«وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا» (سوره كهف آیت ۴۹)

ترجمه: و کتاب (نامه اعمال) در آنجا گذارده می شود، پس گنهکاران را می بینی که از آنچه در آن است ترسانند، و می گویند: «ای وای بر ما، این چه کتابی است که هیچ عمل کوچک و بزرگی را فرو نگذاشته؛ مگر این که آن را به شمار آورده است؟!» و آنچه را انجام داده اند؛ حاضر یابند و پروردگارت به هیچ کس ستم نمی کند.

إنما الأعمال بالنيات، وإنما لكل امرئ ما نوى، فمن كانت هجرته إلى الله ورسوله، فهجرته إلى الله ورسوله، ومن كانت هجرته لدنيا يصيبها أو امرأة ينكحها، فهجرته إلى ما هاجر إليه (متفق عليه)

حضرت ابن عباس مفسر شهیر جهان اسلام بدین باور است که تنها کلماتی مورد یادداشت قرار می گیرد که شامل ثواب یا عقابی باشند.

شیخ الاسلام ابن کثیر پس از نقل این دو قول فرموده است که از عمومیت آیت قرآن عظیم الشأن طوری معلوم می گردد که آن قول راجح است که تک تک الفاظ نوشته می شوند، و باز روایت علی بن طلحه را از ابن عباس نقل نموده است، که می تواند مشتمل هر دو قول باشد، که اول تک تک کلمات نوشته می شوند چه متضمن ثواب و عقابی باشند یا خیر، ولی در روز پنجشنبه هر هفته فرشته آن را مجدداً مورد بررسی قرار می دهد و تنها کلماتی را به جا می گذارد که متضمن ثواب و عقاب و خیر و شر باشند، و بقیه را پاک می کند، چنان که پروردگار با عظمت ما در (آیت ۳۹ از سوره رعد) می فرماید: «يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ» و این محو و اثبات در مفهوم این آیت داخل است. امام احمد بن حنبل از حضرت بلال بن حارث مزنی روایت کرده است، که رسول الله (صلی الله علیه و سلم) فرموده

است:

در بسیاری از اوقات انسان سخن خیری می گوید که خداوند متعال از آن راضی می گردد، و او آن را سطحی در نظر می گیرد، و متوجه نمی باشد که ثوابش تا چه حدی است، اما خداوند رضای دایم خویش را تا قیامت برای او می نویسد، و چه بسا اوقات انسان کلمه ای را در عدم رضای خداوند سطحی پنداشته بر زبان می آورد، و گمان هم نمی برد که گناه و وبال آن تا کجا می رسد، خداوند متعال برای آن شخص نارضایتی دایمی خویش را تا قیامت می نویسد. حضرت علقمه پس از نقل حدیث بلال بن حارث، می فرماید که این حدیث جلوی زبان مرا از گفتن بسیاری کلمات باز داشت.

خواننده محترم!

ناگفته نباید گذاشت این دو فرشته همیشه و در تمام احوال انسانها را همراهی می کنند، فرق نمی کند که انسان نشسته باشد یا ایستاده یا در حال راه رفتن یا در خواب، فقط وقتی از او کناره می گیرند که او برای قضای حاجت، کشف عورت کند، ولی خداوند به آن ها چنان ملکه ای عنایت فرموده است که در این حال هم اگر او مرتکب گناهی شود، آن ها متوجه شده آن را می نویسند.

حضرت حسن بصری ضمن تلاوت آیت «**عَنِ الیمین و عَنِ الشَّمَالِ**» فرموده است ای فرزند آدم! برای تو نامه اعمال گسترانیده شده و دو فرشته مأمور گشته، یکی به طرف راست و دیگری به طرف چپ که صاحب راست اعمال نیک تو را می نویسد و صاحب چپ، سیئات و گناهان تو را می نویسد و اکنون با در نظر گرفتن این حقیقت، آن چه دلت می خواهد عمل کن، چه زیاد و چه کم، تا این که چون بمیری این صحیفه یعنی نامه اعمال پیچیده و در گردن تو آویزان کرده خواهد شد، که تو با همراه آن در قبر خواهی رفت، و چون تو در قیامت از قبر بر می خیزی حق تعالی آن را طوق گردنت می گرداند، چنان که در (آیت ۱۳ از سوره اسراء) می فرماید: «**وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ، اَقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا**» (یعنی نامه اعمال هر انسانی را به گردنش آویزان نموده ایم که آن را در روز قیامت گشاده می یابد، اکنون خودت اعمال نامه خویش را بخوان و خودت برای محاسبه خویش کافی هستی).

شیخ ابن کثیر با حواله به روایت بن قیس، می نویسد که از میان آن دو تا فرشته صاحب الیمین اعمال نیکو را می نویسد و بر صاحب الشمال نظارت هم می کند که اگر انسان گناهی مرتکب شود صاحب الیمین به صاحب الشمال می گوید که اکنون آن را در نامه اعمال ننویس، بلکه به او مهلت بدهد که شاید توبه کند، و در غیر این صورت آن را در نامه اعمال درج کن.

مهلت شش ساعته برای توبه واستغفار!

در حدیثی که ابی امامه رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت فرموده آمده است که: «**إِنَّ صَاحِبَ الشَّمَالِ لِيرْفَعُ الْقَلَمَ سِتَّ سَاعَاتٍ عَنِ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ الْمَخْطِئِ أَوْ الْمَسِيءِ فَإِنْ نَدِمَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهَا أَلْقَاهَا وَإِلَّا كَتَبَتْ وَاحِدَةً**» (المعجم الكبير للطبراني: ۷۷۶۵ - حدیث صحیح)

فرشته سمت چپ گناه و خطا شخص مسلمان را تا شش ساعت نمی نویسد، اگر بنده در مدت این شش ساعت از گناه خویش توبه کند، آن گناه را به صورت مطلق نمی نویسد، ولی اگر توبه به عمل نیاورد، فقط یک گناه آن را ثبت سجل اعمال بنده می سازد.

بنا بر این خواهران و برادران!

کوشش به عمل آرید که اولاً عمل خطا انجام ندهید ، ولی با آنهم اگر از انسان سهوه و خطا و گناه سر بزند ، باید از فرصت شش ساعته ملانکه «که در حقیقت رحم الله متعال جل جلاله می باشد :

«... لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ» (التحریم آیت ۶) ترجمه: ... که هرگز الله را در آنچه به آنان فرمان داده نافرمانی نمیکنند و هرچه فرمان مییابند انجام می دهند.» استفاده نموده توبه و استغفار به عمل آرد . واگرواقعاً ما مسلمانان مؤمن واقعی هستیم ، و از این فرصت داده شده استفاده به عمل نیاوریم ، به یقین کامل انسان بدبخت و جاهل خواهیم بود .

الله سبحانه و تعالی درسوره فرقان ، پس از نام بردن گناهان بزرگ می فرماید: «مگر آن که توبه کند و ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد پس خداوند بدی های آنان را به نیکی ها مبدل می سازد و الله غفور و رحیم است» (سوره فرقان/۷۰)

روش توبه کردن از گناه!

روش توبه کردن در اسلام کار سخت و دشواری نیست طریقت خاصی هم نمی خواهد، کافی است که انسان با خود بگوید :

پروردگارا! من از فلان گناهی که مرتکب شدم پشیمان هستم و به درگاه با عظمت شما توبه می کنم. الهی ! توبه ام رابه درگاہت قبول نما ، زیرا که تو بسیار توبه پذیر و مهربان هستی، پس توبه ام را بپذیر و از گناهم درگذر و مرا یاری ده که دیگر به سوی آن گناه نروم.

و یا هم مختصراً بگوید:

پروردگارا ! از فلان گناه به درگاہت توبه می کنم .

و یا اگر قرار باشد که توبه به زبان عربی خوانده شود بهترین توبه همین است که بعد از تشهد با خود بگوید: و همچنین دعای زیر را بعد از تشهد پایانی نماز:

«اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ» . (بخاری ۱۶۸/۸ و مسلم ۲۰۷۸/۴)

(الهی! من بر نفس خود بسیار ظلم کردم، همانا غیر از تو کسی دیگر گناهان مرا نمی بخشد، پس از جانب خود مرا مورد آمرزش قرار بده، و بر من رحم کن، همانا تو بخشنده و مهربان هستی).

و یا هم می توانید :

دعای سید الاستغفار را بعد از نماز صبح یا مغرب و یا موقع خوابیدن با خود بخوانید :

«اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أُبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأُبُوءُ بِذَنْبِي فَاعْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» .

(الهی! تو پروردگار من هستی، به جز تو معبود دیگری نیست، تو مرا آفریدی، و من بنده تو هستم، و بر پیمان و وعده ام با تو بر حسب استطاعت خود، پایبند هستم و از شر آنچه که انجام داده ام به تو پناه می برم، به نعمتی که به من عطا فرموده ای، اعتراف می کنم، و به گناهم اقرار می نمایم، پس مرا ببخشای، چرا که به جز تو کسی گناهان را نمی بخشاید). بخاری ۱۵۰/۷ .

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت است که می فرماید : هرکس دعای ذیل را بخواند، خداوند گناهانش را می آمرزد، اگر چه از میدان جهاد هم گریخته باشد: «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ

إِيَّاهُ». (أبو داوود ۸۵/۲ و ترمذی ۵۶۹/۵) (من از خدای بزرگی که هیچ معبودی به جز او «بحق» وجود ندارد و زنده و پاینده است، آمرزش می خواهم و به سوی او توبه می کنم).

و یا می توانید با زبان محلی یا دیگر دعاها و اذکاری که در کتابهای مربوطه وارد شده اند به گناه خود اعتراف کرده و احساس ندامت کنید و از خداوند طلب آمرزش کنید، و این الفاظ را می توانید در هر زمان و حالتی بگوئید.

بنابراین توبه کردن روش خاصی ندارد، مهم آنست که فرد توبه کننده صادقانه و مخلصانه خداوند متعال را خطاب نموده و با خلوص نیت و صداقت تمام توبه کند و دیگر به آن گناه بازنگردد، و پشیمانی واقعی از گناه و ناراحت شدن از ارتکاب آن به ذات خود نوع توبه کردن است.

اما قابل ذکر است که گناهان چند دسته هستند:

۱- گناهایی که فقط حق الله در آنها پایمال می شوند، مانند خوردن روزه در رمضان بدون کدام عذر شرعی..

۲- گناهایی که در آن حق الناس پایمال می شود، مانند غیبت کردن ..

۳- گناهایی که هم حق الله پایمال می شوند و هم حق الناس، مانند سرقت و دزدی یا قتل..

حال شخص نادم می تواند در هر سه نوع اظهار ندامت و توبه کند و از الله تعالی بخواهد که گناش را ببخشد، اما در گناهایی که حق الناس در آنها پایمال می شوند باید علاوه بر توبه کردن به درگاه الهی، حقوق آن انسان هم ادا شود، مثلاً کسی که مرتکب غیبت مسلمانی شده باشد او باید علاوه بر توبه کردن به درگاه الهی و استمداد از وی که دیگر مرتکب گناه غیبت نشود، می باید از کسی که غیبت او را کرده حلالیت بطلبد.. و یا اگر سرقت کرده مالش را بازگرداند..

بعد از آن شخص امیدوار باشد که ان شاء الله خداوند متعال توبه اش را می پذیرد که خداوند متعال بسیار توبه پذیر و مهربان است و می فرماید: «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ» (سوره زمر: ۵۳) «ای محمد) بگو: ای بندگانم، ای آنان که در معصیت زیاده روی کرده اید از لطف و مرحمت الله مأیوس و نا امید نگردید. قطعاً الله تعالی همه گناهان را می آمرزد، چرا که او بسیار آمرزگار و مهربان است».

در ضمن شخصی که توبه کرده نباید گناه خود را فاش کند، و باید امیدوار به مغفرت الهی باشد.

توبه نصح :

پروردگار با عظمت ما در قرآن عظیم الشان می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ» (سوره تحریم آیت ۸) (ای کسانی که ایمان آورده اید به سوی خدا توبه کنید، توبه ای خالص؛ امید است (با این کار) پروردگارتان گناهانتان را ببخشد و شما را در باغهایی از بهشت که نهرها از زیر درختانش جاری است وارد کند.

توبه نصح: توبه صادقانه است و یا به عبارت دیگر توبه نصح: عبارت است از پشیمانی قلبی از گناهان گذشته، آمرزش خواهی به زبان، ترک ارتکاب گناه با اعضای بدن و عزم و تصمیم بر این امر که دیگر هرگز در آینده به گناه باز نگردد.

عالم شهیر جهان اسلام **عزیزالدین نسفی** در تعریف توبه نصح می نویسد: «توبه نصح توبه ای است که پارگی های دینت را رفو و خللت را مرمت کند».

درسوالی که از حضرت علی کرم الله وجهه در توبه به عمل آمد فرموده است :

در توبه شش چیز جامع آن است:

- ۱ - پشیمانی از گناهان گذشته.
- ۲ - اعاده فرایض.
- ۳ - رد مظالم و حقوق.
- ۴ - عفو و بخشش خواستن از خصم‌ها.
- ۵ - عزم نمودن بر عدم بازگشت به گناه در آینده.
- ۶ - این‌که نفست را در طاعت خدای عزوجل تمرین و پرورش دهی چنان‌که آنرا در معصیت وی پرورش داده‌ای.

تأخیر در توبه:

تأخیر کردن در توبه از جمله کار شیطان است ، باز شدن در توبه به روی بندگان، در واقع باز شدن باب رحمت است که شرایط را برای انسان مساعد می‌سازد ، تا بدینوسیله روح و روان انسان پاک گردیده ، گذشته سیاه و سنگین انسان به فراموشی سپرده شود ، و گناهایی که با وسواس شیطان مرتکب گردیده است ، نابود ساخته شود .
می‌گویند زمانی که شیطان درک می‌کند که نقشه اش می‌رود باگفتن توبه و استغفار بر آب شود بناءً نقشه ، حيله و پلان جدید را مطرح می‌سازد و دست به حيله جدیدی می‌زند و آنهم تشویق انسانها به تأخیر انداختن توبه و تسویف و امروز و فردا کردن آن است .

تعداد کثیری از مفسرین بدین عقیده اند زمانی که آیت مبارکه «وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ» (سوره آل عمران/ ۱۳۵) «و آنها که وقتی مرتکب عمل بدی شوند یا به خود ستم کنند، به یاد الله افتاده، پس برای گناهان خود طلب آمرزش می‌کنند. و کیست جز الله که گناهان را ببخشد.» نازل شد؛ ابلیس بالای کوهی در مکه رفت و با صدای بلند چیغ زد و سرگروپ های لشگر خویش برای مباحثه امر مهمی فراخواند و برای شان در خطابی گفت : می‌دانید که چه امر مهمی به وقوع پیوسته است ؟ گفتند نه خیر ! گفت: این آیت نازل شده یکی از شیاطین بزرگ گفت: من نقشه خاصی در مورد دارم ، ابلیس طرح ارائه شده او را نپسندید. دیگری برخاست طرح دیگری داد که آن هم مورد قبول واقع نشد ، در این میان «وسواس خناس» برخاست و گفت: من از عهده آن برمی‌آیم . ابلیس گفت: از چه راه؟ گفت: آنها را با وعده ها و آرزوها سرگرم می‌کنم تا آلوده گناه شوند و هنگامی که گناه کردند، توبه را از یادشان می‌برم. ابلیس گفت: تو می‌توانی از عهده این کار برآی و این مأموریت را تا روز قیامت به او تسلیم نمود .» **و من الله التوفيق**

مأخذ عمده:

تفسیر معارف القرآن / مؤلف : دانشمند عالم اسلام حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی (ره) / مترجم: حضرت مولانا محمد یوسف حسن پور / انتشارات: شیخ الاسلام احمد جام

تفسیر ابن کثیر

المعجم الكبير للطبراني

تفسیر احمد – (جز سی ام) تحقیق، تتبع و نوشته : امین الدین «سعیدی – سعید افغانی» چاپ کابل ۲۰۱۷ م

فهرست عناوین :

- مقدمه

- همراهی انسانها به دوفرشته:
- مهلت شش ساعته برای توبه واستغفار!
- روش توبه کردن از گناه!
- توبه نصح
- تأخیر در توبه

فرصت شش ساعته ملانکه را در امر توبه دست کم نگیرید

تتبع ونگارش :

الحاج داکتر امین الدین «سعیدی - سعید افغانی»

مدیر مطالعات ستراتژیژیک افغان و مسؤول مرکز کلتوری دحق لاره- جرمنی

مهتمم : دکتور صلاح الدین «سعیدی - سعید افغانی»

مصحح: فضل احمد